ДО
МИНИСТЕРСТВО НА ФИНАНСИТЕ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

От

СДРУЖЕНИЕ „АСОЦИАЦИЯ ЗА ЗАЩИТА НА ЛИЧНИТЕ ДАННИ",
ЕИК: 177186262, със седалище и адрес на управление: град София, ул. „Доктор Любен Русев" № 6, представлявано от Юлия Пригонча председателя на Управителния съвет.

СТАНОВИЩЕ

относно
Проект на Закон за лицата, обслужващи кредити,
и купувачите на кредити,
публикуван за обществено обсъждане на 09.02.2024 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОЖИ И ГОСПОДА,

Подкрепяме инициативите за актуализация на националното законодателство в съответствие с европейските стандарти и за укрепване на защитата на правата на кредитополучателите. Проектът на Закон за лицата, обслужващи кредити и купувачите на кредити, представлява значима стъпка към хармонизирането на важен сектор от финансовата система в България.

Въпреки това, призоваваме за провеждането на допълнителни дискусии и анализи относно някои от предложените разпоредби, с цел осигуряване на ефективно отговаряне на законопроекта на интересите на всички заинтересовани страни, при пълно зачитане на правата на субектите на данни и спазване на установените изисквания.

Изразяваме становище, че предложеният законопроект не отчита в достатъчна степен съществуващи вече регулации. За да се постигнат целите на предложения законопроект за повишаване на прозрачността и справедливостта, е необходимо той да бъде съобразен с изискванията за защита на личните данни и правата на физическите лица, установени с Регламент (ЕС) 2016/679 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април

2016 г. относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни и относно свободното движение на такива данни (Общ регламент относно защитата на данните ОРЗД).

Конкретни предложения и мотиви

1. Предлагаме отпадане на текстове от чл. 18, ал. 3, обхващащи защитата на личните данни, а именно текстовете, посочени в точки от 9 до 13 включително.

Мотиви:

Предложеният подход създава потенциал за объркване и може дори да въведе противоречия с вече съществуващите изисквания на ОРЗД. Важно е новият закон да бъде интегриран по начин, който подобрява яснотата и съгласуваността на регулаторната рамка, без да дублира или компрометира съществуващите задължения за информираност и прозрачност. Взимайки предвид изчерпателното съдържание на уведомлението, което кредитополучателите трябва да получават в определени моменти съгласно предложения текст на чл. 18 от законопроекта и съпоставяйки го с действащите от 2018 г. изисквания на чл. 12 чл. 14 от ОРЗД, се създава впечатлението, че досега купувачите на кредити, лицата, обслужващи кредити, и кредитните институции са били освободени от задължението да предоставят на субектите на данни необходимата информация по чл. 13 и чл. 14 от ОРЗД. **Респективно, че до приемането на законопроекта, в разрез с техните права по ОРЗД, субектите на данни не са били информирани за обработката на личните им данни във връзка с извършените прехвърляния на техни вземания.**

Като оставя място за подобни предположения, цитираният проект на норма въвежда отклонение от актуалната съдебна практика, която счита, че освен задължението за уведомление по чл. 99 от Закона за задълженията и договорите (ЗЗД), задължението за предоставяне на информация съгласно чл. 13 и чл. 14 от ОРЗД, като отделно такова, следва задължително да бъде изпълнено, за да се счита, че обработката на личните данни е извършена законосъобразно (Решение № 12741 от 24.10.2017 г. по адм. д. № 5234/2016 г., V отд. на ВАС, Решение № 791 от 18.01.2019 г. по адм. д. № 6189/2017 г., V отд. на ВАС).

Въвеждането на новия текст би могло да бъде оправдано, само ако целта му е да се уточнят, разширят или актуализират съществуващите разпоредби относно предоставянето на субектите на данни на необходимата информация съгласно ОРЗД, особено ако това води до по добра съгласуваност с международни стандарти или отговаря на нови предизвикателства в областта на защитата на данните.

Както е видно, обаче, сравнителният анализ на обема информация, която се предоставя съгласно изискванията на ОРЗД, и информацията, предоставена съгласно предложения текст на нормата чл. 18 от законопроекта, показва обратното. **Обемът на информация, описан в чл. 18, ал. 3, т. 9-т. 13 от законопроекта, е стеснен само до определени аспекти относно условията за обработка, регулирани с чл. 13 и чл. 14 от ОРЗД.** В този смисъл, предложените текстове, касаещи подробности около предоставянето на необходимата информация, свързана със защитата на личните данни, включени в уведомлението по чл. 18 от законопроекта, следва да бъдат изцяло премахнати и да останат валидни вече въведените изисквания с ОРЗД.

2. Добавяне на нова алинея към чл. 17, а именно:

Чл.17, ал.8. „Обработването на специални категории данни по смисъла на Регламент (ЕС) 2016/679 с цел защитата на икономическия интерес на определени субекти в рамките на прилагането на механизми за справедливо третиране на кредитополучателите може да бъде извършено и поради защита на важен обществен интерес по смисъла на чл.9, пар.2, б. ж) от Регламент (ЕС) 2016/679".

Мотиви:

Директива (ЕС) 2021/2167 („Директивата") изисква от държавите членки да приложат правила относно етичното и справедливо третиране на кредитополучателите. Тези постановки са интегрирани в чл. 8, чл. 17 и чл. 36 от предложения законопроект. Практиката в сектора показва, че често едно лице, изпаднало в ситуация на задлъжнялост, може да се дължи на специфична или сложна житейска ситуация, в която се намира лицето в даден момент. Същевременно, тези житейски ситуации често са свързани със здравословни проблеми, увреждания или принадлежност към уязвима в социално икономически статус група.

Справедливото третиране на кредитополучателите, особено на тези в уязвимо положение, е от съществено значение за поддържането на социалната справедливост и финансовата стабилност, и в това отношение въведените изисквания със законопроекта преследват една значима цел.

От друга страна, ефективното изпълнение на задълженията за справедливо и етично третиране на кредитополучателите би могло да доведе до директно или индиректно обработване **на изначално забранени за обработка специални** категории лични данни, по смисъла на чл. 9 от ОРЗД, освен ако е възможно да се установи ясно и недвусмислено правно основание.

Традиционно сме разчитали на изричното съгласие, което е приемливо, когато физическото лице е в състояние да предостави такова съгласие, чувства се комфортно, и администраторът наистина може да получи съгласие, което да отговаря на критериите за „свободно изразено". В контекста на етичното и справедливо третиране на кредитополучателите, обаче, подчиняването на обработката на специални категории лични данни на правно основание по смисъла на чл. 9, параграф 2, буква "а" от ОРЗД крие рискове от неизпълнение на критериите на чл. 7 от ОРЗД относно даването на съгласието. Така например, при сценарии, в които кредитополучател е категоризиран като „клиент в уязвимо състояние", изискването за свободно дадено съгласие е трудно доказуемо. Такова лице по скоро ще бъде изправено пред т. нар. „избор на Хобсън", който описва ситуация с фиктивен избор на опции. Това от своя страна би създало затруднение за купувачите на кредити и лицата, обслужващи кредити, които ще бъдат поставени пред въпроса дали да нарушат закона за защита на личните данни, за да постъпят правилно с такива лица или не.

Също така, трябва да се вземе под внимание, че при индиректното събиране на специални категории данни, не винаги е възможно към момента на събирането им, ясно и категорично да се идентифицира, че тази информация за кредитополучателя попада именно в обхвата на чл.9 от ОРЗД. Това е особено валидно в случаите, когато информацията не съдържа пряко споменаване на здравословно състояние или друга чувствителна информация, но въпреки това предоставя достатъчно основание за извеждане на заключения относно такива аспекти. Пример за това е, когато се правят корекции в погасителния план или при процеса по възстановяване на дългове на длъжник поради здравословни причини, без да се посочва конкретно здравословното състояние на лицето. Самият факт, че са направени такива корекции, може да подскаже за наличието на здравословни проблеми, което превръща тази информация в данни от специални категории съгласно ОРЗД.

Директно, както и индиректно събиране на специални категории данни може да възникне и в много други ситуации, като например: 1. при преструктуриране на дългове за лица със здравословни проблеми: Когато кредитополучател се сблъска със сериозни здравословни проблеми, които влияят на неговата способност да изплаща дълга си, купувачите на кредити или лицата, обслужващи кредити могат да изискат информация за здравословното състояние на лицето, за да се разработи подходящ план за преструктуриране на дълга. Това може да включва отсрочка на плащанията или намаляване на месечните вноски. 2. при подкрепа за лица във финансова затрудненост поради увреждания: Лица с увреждания могат да се нуждаят от специални условия за обслужване на техните кредити, включително промени в начина на комуникация или специфични улеснения за изплащане на дълга. В такива случаи, обработката на информация относно физическите увреждания е необходима, за да се осигури адекватна подкрепа. 3. При подкрепа на определени социално икономически групи, като например хора от малцинствени общности или лица, живеещи в социално икономически неблагоприятни райони. За целите на идентифицирането на тези лица и предлагането на справедлив подход може да се наложи обработката на данни, разкриващи етнически произход или социално икономически статус.

Същевременно, следва да се отчете, че активното ангажиране с икономическите неравенства и подкрепата за икономическото благополучие на лица в трудни житейски ситуации или принадлежащи към уязвими групи са критични за насърчаването на социалното равенство. Подчертаването на нуждата от справедливо отношение намира отражение в дефиницията за корпоративна социална отговорност (КСО), въведена от Европейската комисия. Тази отговорност трябва да бъде въведена в законодателствата на държавите членки. Освен това, компаниите трябва да интегрират социалните и екологични грижи в своите бизнес операции и при взаимодействието им с техните заинтересовани страни на доброволни начала. Тази социална отговорност включва и един внимателен подход към кредитополучателите, които са в неравностойно положение. Справедливостта, разбирана като морална правота, е основополагаща за поддържането на социален ред и хармония в обществото и следва да е въплътена в законодателството и практиките на всички държавни институции.

От друга страна, Рецитал (10) на ОРЗД дава възможност за определена гъвкавост, позволявайки на държавите членки да упражнят дискреция при формулирането на конкретни правила за обработка на специални категории

лични данни. Тази свобода на преценка позволява адаптирането на националното законодателство към конкретните нужди и обстоятелства, с които се сблъскват купувачите на кредити и лицата, обслужващи кредити. В този контекст, нашето предложение за въвеждане на правна уредба, която да улесни обработката на специални категории данни по причини от важен обществен интерес, е пряко вдъхновено от тази свобода на преценка.

Съгласно член 9, параграф 2, буква "ж" от ОРЗД, обработването на специални категории лични данни е допустимо, когато това се извършва **поради причини от важен обществен интерес,** съобразно законодателството на Съюза или на държавата членка. Включването на защитата на икономическото благосъстояние на определени лица като условие за значим обществен интерес е основано на разбирането, че индивидуалната икономическа стабилност е тясно свързана с по-широкото обществено и икономическо здраве. В този контекст, въвеждането на изрична правна уредба се явява необходимо, за да се осигури практическата възможност за изпълнение на изискванията за справедливо третиране в съответствие със законодателството за защита на личните данни. **В противен случай съществува реален риск разпоредбата да остане без практическо приложение и да не донесе предвидената полза за кредитополучателите.**

Именно този подход е възприет от английския законодател, като **защитата на икономическия интерес на определени субекти е изрично посочен като важен обществен интерес и представлява основание за обработка на специални категории данни, въведено изрично с Част 2, Приложение 1 на Закона за защита на данните от 2018 г.**[1] Възприемането на подобен подход и в националното ни законодателство ще позволи по-ефективното прилагане на механизмите за справедливо третиране на кредитополучателите, като същевременно се спазват основните принципи на защита на данните. Такива мерки ще гарантират, че всички действия се извършват в пълно съответствие с ОРЗД, като същевременно се отговаря на специфичните нужди на кредитополучателите.

[1] https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/12/schedule/1/enacted:

8) Equality of opportunity or treatment

19) Safeguarding of economic well-being of certain individuals

3. Във връзка с изискванията за съхранение на данни, които следва да бъдат съобразени с нормите за защита на личните данни и правата на физическите лица, предлагаме да се внесат следното изменение в текстовете на чл. 20, като сроковете за съхранение по ал.3 се прецизират и във връзка с давностните срокове:

чл. 20, ал. 1, т. 2 да се прецизира по следния начин:
„относимата кореспонденция с купувача на кредити и с кредитополучателя, във връзка с доказването на изпълнението на задълженията по настоящия закон"

Тези предложения за изменения целят да гарантират, че изискванията за съхранение на данни са в съответствие със законодателството за защита на личните данни, като същевременно се уважават и защитават правата на физическите лица.

Мотиви:

Въведеното изискване в чл. 20, ал. 2 от проекта на Закон за лицата, обслужващи кредити и купувачите на кредити, относно задължението за съхранение на документи, в това число и записи на телефонни разговори с кредитополучателите, за период от пет години след прекратяване на договора за обслужване на вземания, поражда въпроси относно съответствието с принципите на ОРЗД. В този контекст, текстовете следва да бъдат прецизирани както по отношение на обема на съхраняваната информация, така и по отношение на изчисляване на сроковете за съхранение.

По отношение на обема съхранявана информация:

Проектът на Закон за лицата, обслужващи кредити и купувачите на кредити, въвежда задължение за съхранение **на цялата кореспонденция** със субектите на данни за период от пет години след прекратяване на договора за обслужване, без да се взема под внимание дали тази обширна информация е „относимата". Това поражда опасения относно съответствието с принципите на „свеждане на данните до минимум" (чл.5, пар.1, буква „в)" от ОРЗД и на принципа „ограничение на съхранението" (чл.5, пар.1, буква „д)" от ОРЗД). При този текст на закона, данните за един субект не просто няма да бъдат сведени до минимум, но ще бъдат възпроизведени в стотици, а понякога и хиляди файлове.

Допълнително, подобно изискване би довело до създаването на значителни обеми от информация за субектите на данни, което би поставило и икономическите субекти пред предизвикателството да изпълнят необходимите технически изисквания за осигуряване на сигурност, цялостност и неприкосновеност на информацията. В контекста на съвременните дигитални условия, дружествата (като цяло, не само от този сектор) използват разнообразни методи за комуникация със субектите на данни, като SMS съобщения, електронна поща, писма, телефонни обаждания, което прави изискването за съхранение на **цялата кореспонденция** значително непрактично и крие рискове от нарушаване на ОРЗД.

Записите на разговори и други форми на комуникация биха могли да бъдат съхранявани за кратки периоди в зависимост от тяхната релевантност и необходимост за изграждане на доказателствена база при определен вид спорове и във връзка с вече действащи закони, а също и за мониторинг на качеството на обслужването, но не считаме, при никакви обстоятелства, че това е приемливо за посочените в проектозакона цели и дълги срокове.

В Общия регламент относно защитата на данните (ОРЗД) често се отдава значение на контекста и намеренията, стоящи зад обработката на данни. В случаите, когато основната цел на обработката на аудио записи не е идентификация или автентикация на лицата, и са предприети адекватни мерки за предотвратяване на такава употреба, съответните данни не би следвало да се разглеждат като биометрични[2]. Въпреки това, това не елиминира риска от неоторизиран достъп или неправомерно използване на данните. В случай на изтичане на такива данни, съществува реална възможност те да бъдат обработени чрез биометрични технологии за цели, свързани с идентификация или автентикация, което крие рискове за защитата на личната неприкосновеност. Този риск е особено значителен предвид напредъка в технологичните разработки, възможностите за анализ на данни, както и развитието на генеративните модели на изкуствен интелект. Злоупотребата с биометрични данни чрез напредналите технологии, може да има дълбоки последствия, вариращи от разпространение

[2] *ОРЗД приема, че самата природа на данните не винаги е достатъчна за определянето дали те попадат в специалните категории данни, тъй като "обработката на фотографии [...] се покрива от определението за биометрични данни само когато се обработва чрез специфични технически средства, които позволяват уникалната идентификация или автентикация на физическо лице" (съображение 51). Същото разсъждение се прилага и за гласа и обработката на аудио записи.*

на дезинформация и накърняване на репутацията до сериозни нарушения на личната сигурност и злоупотреби с идентичността. Това поставя на преден план необходимостта от строг контрол и защита на личните данни, особено когато става въпрос за съхранението на разговорите.

В допълнение, заслужава внимание фактът, че в самата Директива не е предвидено изрично изискване за съхранение на записите. Въз основа на това наблюдение, считаме, че в настоящата формулировка, чл. 20, ал. 1, т. 2, нарушава ОРЗД и противоречи и на чл. 25 от Директивата.

От текста на Директивата, става ясно, че основната цел на съхранението на документацията, е асоциирана с упражняването на правомощията на компетентните органи и осъществяването на надзор, възложен им съгласно специалния закон, арг. чл. 11, т. 4 от самата Директива). В тази връзка, изискването за съхранение на документация следва да бъде прецизирано и ограничено **до тази документация, която е относима към доказването на изпълнението на задълженията на регулираните икономически субекти по закона**.

По отношение на сроковете за съхранение:

Съгласно Директивата тези срокове следва да бъдат съобразени с прекратяването на договора за обслужване на кредити **или с периода на законоустановения давностен срок**, приложим в държавата членка по произход, като в никакъв случай този срок не може да надвишава 10 години. Считаме, че въведения в проектозакона срок, без отчитането на съществуващите давностни срокове в националното законодателство, може да доведе до съхранение на данните на лицето за десетки години и неоправдано дълъг период в разрез с изискванията за защита на личните данни. Съгласно ОРЗД, личните данни трябва да се съхраняват само за периода, необходим за целите, за които се обработват, като се спазва принципът за минимизиране на данните. Пропорционалността на такава обработка, изразяваща се в съхранение на тези данни се явява критичен въпрос, който изисква внимателен анализ, при който трябва да се вземат под внимание потенциалните рискове за правата и свободите на субектите на данни, произтичащи от дългосрочното съхранение на лична информация.

Предложените срокове за съхранение в законопроекта поставят под въпрос това основно изискване, като потенциално водят до неоправдано дълги периоди на съхранение на лични данни, които могат да засегнат правата и свободите на субектите на данни. С оглед на изложеното, **е рационално да се преразгледа срокът за съхранение в съответствие с Директивата, и давностните срокове, като се търси баланс между необходимостта от защита**

на интересите на всички страни и спазването на изискванията за защита на личните данни.

Заключение

Проектът на Закон за лицата, обслужващи кредити и купувачите на кредити представлява важна стъпка към хармонизирането на сектора от финансовата система в България. Въпреки това, за да се гарантира, че новият закон е в пълно съответствие с европейските стандарти за защита на личните данни и правата на кредитополучателите, е необходимо да се проведат допълнителни обсъждания и анализи. Считаме, че на разгледаните моменти в становището трябва да се обърне особено внимание. Само чрез такъв подход може да се постигне баланс между необходимостта от ефективно управление на необслужвани кредити и защитата на основните права и свободи на кредитополучателите. **Важно е да се подчертае, че защитата на личните данни не е просто юридическо изискване, а основополагащ принцип, който подкрепя прозрачността, доверието и справедливостта във финансовата система и обществото като цяло.**

Надяваме се, че нашите предложения ще бъдат взети под внимание при процедиране на законопроекта.

С уважение:

Юлия Пригонча
Председател на УС на Сдружение
„Асоциация за защита на личните данни"